

کتابخانه
پشتماخته
هنر
جهان
در
کتابخانه
سلطنت
شاهنشاهی ایران

ترجمه و تلخیص:

حسین چاه کوتاهی
از مجله کوریه - نشریه یونسکو

ایران از نظر جغرافیایی مرکز دنیای قدیم، و از دیدگاه تاریخی نخستین کشوری بود که تمدن انسانی را تاسواحل دانوب و کناره‌های نیل گسترش داد و از لحاظ هنری در شمار سرزمین‌های معدود و نادری است، که سنت گذار و مبدع ادبیات هنر و فلسفه دنیای قبل از مسیح بوده‌اند. نفوذ و تسلط نژادهای گوناگون مثل یونانیها، اعراب و چینی‌ها بر فلات ایران، ارتباط مستقیم با موقعیت جغرافیایی و وضع طبیعی این سرزمین دارد. شکفتن و احباب در این است که هنر ایرانی در

زیر فشار و تسلط این اقوام پراکنده و مختلف خصوصیات بارز و درخشان خود را از دست نداده، و برعکس این حوادث و آلام، شیوه و سبک بخصوصی پیدا کرد که امروز در جهان ذوق بشری ممتاز و مشخص است. این دگرگونی‌ها و تحولات در هنر نقاشی بارز و روشن‌تر است.

نسبت به تاریخ مداوم و طولانی ایران، هنر نقاشی باتأثیر و کندی بسیار تکوین یافته. و گسترش پیدا نموده است. در دوره هخامنشیان - سنت‌های نقاشی مشخص شوش و تخت جمشید و بازارگاد، مناظر سلطنتی و بدیع نمایش میدادند. حجاری‌ها و سنگ‌نوشته‌های این دوره نمونه کامل این سبک اشرافی و تشریفاتی است. اسکندر با تسلط خویش بر ایران، هنر نقاشی و مجسمه‌سازی و

بدایع هنری یونان را در ایران رواج داد. در سال ۶۳۹ مسیحی، کوش اسلام، خصوصیات و طرز اندیشه و تفکر ایرانی را در زمینه‌های هنری و ادبی دگرگون ساخت. با تاسوس نخستین حکومت اسلام در ایران، خطاطی و تذهیب با تمام قدرت و جاذبه خود درآورد، این هنر با دستوران و او امر پیامبر، به معرض نمایش گذاشته شد و بعداً باوج قدرت و کمال رسید.

طرفداران سنت‌های اسلامی هنر نقاشی را محکوم کردند. بگوش هنرمند نقاش چنین خوانده بودند: «نو حق نداری نقاشی کنی، نه تصویر آنانی که در افلاک کنده، نه موجوداتی که در روی زمین اند و نه آنها که در بستر دریا و آنها که همیشه اند. نه آنها که در کودال زمین خفته اند.» قبل از تسلط اسلام، ایرانیان به وسیله حجاری، به تجسم صحنه‌های قهرمانی و حماسی دست زده بودند، هم‌زمان این نقوش، میدان‌های شکار و اسب‌سواری و اعیاد و بساده‌گساری‌ها بوده است. شاهزاده‌های مسلمان برای حفظ ظاهر امر و در ضمن برای تجدید حیات افسانه‌های حماسی ملت خود هنرمندان خارجی را بدر بار خویش فراخواندند، و به وسیله آنها، این سنت‌های گذشته، هنر نقاشی را دوباره زنده ساختند.

کتاب و نوشتجات مذهبی از این تصاویر و مناظر بی بهره بود، و لیس و روح قدرت و نفوذی نمیتوانست که نقاشان و هنرمندان را در تزئین و نقاشی صحنه‌ها و مناظر داستانهای کتب فردوسی، نظامی و جامی معانیت کند.

مغول‌ها که در اوایل قرن سیزدهم میلادی ایران را فتح کردند، با وجود قبول مذهب اسلام، عاشق آسمان باز و فضای لایتناهی و نامحدود سرزمین خود بودند، و بدنبال خویش نقاشان و طراحان

داستان پادشاه و پرنده اسرارآمیز - از کتاب کلیله و دمنه
بایسنقر میرزا

رزم اسفندیار
با گرگان - یکی
از مینیاتورهای
شاهنامه بایسنقر
میرزا

آواز سر میدهند که کوئی فضای آنها همواره معطر و شاداب است - سبک مینیاتور در صنعت قالی‌سازی هنر اصیل این دوره بیشتر دیده میشود.

زنده‌ترین آثار مینیاتوری این دوره تصاویر کتبی است که اینک در کتابخانه کاخ گلستان تهران موجود است، که تا این اواخر کاملاً ناشناخته بود، تا اینکه توسط کتابخانه در سال ۱۹۳۱ در موزه بریتانوسا و در سال ۱۹۳۵ در موزه

میلادی انتشار یافت، بین تجسم چهره و مناظر، هم‌آهنگی عمیقی از قدرت هنری و ابداع شاعری محسوس است.

در اواخر قرن چهاردهم میلادی تیمور لنگ با ایجاد سلسله تیموریان، سبک فلسفه، ادبیات و هنر را تغییر داد و با وجود قدرت رسانید از بدایع هنر نقاشی این دوره سبک مینیاتور است. هنرمند در این آثار مناظر طبیعی را جلوه گرمی‌سازد، طبیعتی که کوئی هیچ‌کامه خزان ندارد، مرغان و بلبلان در باغات و گلستانهایی

محو و ملایم است. هنرمند سعی می‌کند، که موضوع و اشخاص نقاشی خود را در مناظر طبیعت جلوه گر کند. در این آثار هنرمند برای طرح چهره‌های انسان و حیوانات سعی زیادی مبذول می‌دارد، در حالیکه برای تجسم صحنه‌های طبیعت این دقت و مهارت احساس نمی‌شود. در خطوط چهره‌ها حالت اندوه و تأثیری موج می‌زند که نمودار موقعیت اجتماعی آنروز ایران است. در یکی از نسخه‌های خطی شاهنامه که در سال هزار و سیصد و سی

چینی را با ایران آوردند. با ورود آنها نمودار هنر خاور دور در نقاشی ایران نمودار شد. چهره‌ها و تصاویر، خصوصیات بارز نقاشی چینی را در این دوره نشان میدهد. علاوه بر مختصات نقاشی این دوره، سبک قرار دانی بخصوصی است که در تصاویر این زمان به چشم می‌خورد. مانند ترسیم ابرهای لطیف و پارچه‌ها؛ گل‌های درختان بادام، ازدها که از اختصاصات سبک کامل چینی است. رنگ‌های تصاویر این دوره

TRESORS
IGNORÉS
DE L'ART
MONDIAL

JANVIER
1957

روی جلد مجله
< کوریه > که در
باره آثار هنری
ایران مقاله مفصلی
نگاشته است
→

کار بهزاد - مینیاتور است در بار تیموری

این کتاب «مرفع گلشن» است که نقوش و مینیاتورهای آن توسط «بهزاد» هنرمند بزرگ ایرانی تهیه شده است. زیباترین تصاویر این کتاب نقوشی است که باغات و شکارگاههای سلطان حسین بایقرا را مجسم میکنند. «بهزاد» با سبک مشخص خود همیشه هنر خطاطی قیام کرد هنر نقاشی که تا زمان او جز تذهیب جزو دیگری نبود به سبک نظریف مینیاتور تبدیل شد. در هزار و پانصد و شصت و میلادی شاه اسمعیل «بهزاد» را از هرات به تبریز فراخواند و ریاست کتابخانه را با او محول کرد. در تبریز مانند هرات «بهزاد» شاگردان قابل تریبیت نمود که سبک او را در تمام ایران و ترکستان خاوری و هندوستان رواج دادند.

این کتابها که اکنون در کتابخانه کاخ گلستان نگاهداری میشود یکی از خزان نادور وارزنده جهانی است که بعد از چهار یا پنج قرن پس از پیدایش دوباره بوسیله سازمان یونسکو در معرض دید مردم جهان قرار گرفته است. ●●

لنبره کراد بمعرض نمایش گذارده شد. در این مجموعه هنری نسخه خطی شاهنامه ارزنده تر از بقیه آثار است. در نقاشی این اثر حرکات سوارکاری و قهرمانی در مناظر بهار ایران تجسم یافته است. این نسخه شاهنامه دارای بیست تصویر است که در تمام آنها هنر اصیل مینیاتور ایرانی با تمام ریزه کاریهای آن به چشم میخورد. این کتاب در زمان شاهزاده بایسنقر میرزایسکی امشوقین سسمومی هنرمندان تهیه و انتشار یافته است. یکی دیگر از کتب کتابخانه سلطنتی تهران نسخه خطی کتاب کللیله و دمنه است. مینیاتورهای این کتاب احساس زندگی و عشق به طبیعت را در انسان برمی انگیزد، داستانش و قصص کتاب کللیله و دمنه توسط طبیب فرانسوی «فرانسوا برنیه» که در حدود قرن هفدهم میلادی در آنها بوده است به لافونتن شاعر فرانسوی بازگویی میشود و او در آثار خود از این داستانها الهام میگیرد.

در کتابخانه سلطنتی تهران نیز از این دو اثر ارزنده هنر خطاطی و نقاشی کتاب دیگری نیز وجود دارد که از نظر هنر نقاشی کم ارزش ولی از لحاظ هنر مینیاتور یکی از آثار معدود نادری است که می تواند نمونه کامل این سبک بشمار رود.

دو صحنه از شاهنامه بایسنقر میرزا

بزم کیکاوس - از شاهنامه بایسنقر میرزا

چو گان بازی خسرو پرویز از کتاب حمصه نظامی

